

CZU: 343.988:343(478)(094.4)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7645421>

**CONOTAȚII PRIVIND VICTIMA INFRAȚIUNII PREVĂZUTE
LA ART.208 COD PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA**

COPETCHI Stanislav

doctor în drept, conferențiar universitar,
Departamentul Drept penal, Facultatea de Drept, USM
ORCID ID: 0000-0003-1822-4953

Summary. *In the present study is analyzed the victim of the crime provided in art.208 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. It is concluded that any minor can appear as a victim of the crime provided for in art.208 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, including the minor who has not reached the age of criminal liability. At the same time, it is shown that in the context of this crime, it is not necessary for the minor to understand the nature and degree of prejudice of his actions committed as a result of the psychological influence exerted by the adult, it being sufficient for the minor to understand the factual side of those committed. It is also demonstrated that the minor of a young age, as a rule, cannot appear as a victim of the stated crime.*

Keywords. *minor, incitation, victim, offence.*

Ab initio, consemnăm că la art.208 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM [1]) este prevăzută răspunderea penală pentru atragerea minorilor la activitate criminală sau pentru determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. Sesizăm că în postura de victimă a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM poate apărea, în exclusivitate, minorul. Tocmai o asemenea calitate i-a conferit legiuitorul persoanei ce are de suferit de pe urma comiterii infracțiunii de către persoana care a atins vârsta de 18 ani.

În contextul victimei infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM (atunci când fapta prejudiciabilă îmbracă forma instigării la săvârșirea infracțiunii) apar discutabile două momente fundamentale: a) evoluarea în calitate de victimă a infracțiunii a unui minor ce nu a atins vârsta răspunderii penale necesare pentru infracțiunea la a cărei comitere este instigat, și b) vârsta minimă a victimei infracțiunii (avându-se în vedere capacitatea acesteia de a aprecia corect conduita adultului).

În ceea ce privește prima chestiune, constatăm că părerile oamenilor de știință diferă. În opinia lui E.P. Korovin, în calitate de victimă a acestei infracțiuni poate să figureze doar minorul ce a atins vârsta răspunderii penale stabilite de lege pentru infracțiunea la a cărei comitere a fost instigat [2, p.6]. Potrivit aceluiași autor, în cazul instigării la săvârșirea unei infracțiuni a unui minor ce nu a atins vârsta răspunderii penale, acțiunile făptuitorului trebuie calificate drept autorat mediat la infracțiunea comisă de minor, excluzându-se răspunderea pentru atragerea minorului la săvârșirea infracțiunii [3, p.9]. Această părere este

împărtășită și de alți autori [4, p.9; 5, p.408; 6, p.645]. O.V. Polikașina recomandă chiar, ca legiuitorul să fixeze în dispoziția normei de incriminare vârsta minimă a victimei infracțiunii, și anume: vârsta răspunderii penale necesare pentru infracțiunea la a cărei comitere a fost instigată [7, p.10].

În argumentarea poziției precum că victima infracțiunii respective poate fi doar minorul ce a atins vârsta răspunderii penale (16 ani sau, după caz, 14 ani), V.V. Palii face trimitere la instituția participației penale [8, p.305]. În accepțiunea autoarei, infracțiunea examinată reprezintă o formă specială a instigării, iar pentru tragerea la răspundere pentru săvârșirea unei infracțiuni în participație este necesar ca fiecare participant la infracțiune să fie atins vârsta răspunderii penale.

Nu susținem acest punct de vedere. Nu considerăm că infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM este un caz special al instigării la săvârșirea infracțiunii (*i.e.* o „instigare calificată”). În acest sens, am prezentat mai multe argumente în cadrul unei cercetări [9, p.124-126] efectuate anterior.

În contrast, alți autori [10, p.15; 11, p.233; 12, p.18], sunt de părere că în calitate de victimă a infracțiunii enunțate pot apărea, inclusiv minori ce nu au atins vârsta răspunderii penale.

Susținem cel din urmă punct de vedere (*i.e.* aparținând autorilor ce consideră că în calitate de victimă a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM poate apărea orice minor, inclusiv ce nu a atins vârsta răspunderii penale). De aceea, în ipoteza instigării la săvârșirea infracțiunii a unui minor ce nu a atins vârsta răspunderii penale, persoana adultă trebuie să răspundă penal atât pentru infracțiunea comisă de minor (în calitate de autor mediat), cât și pentru infracțiunea consemnată la art.208 CP RM.

Apropo, aceeași poziție este inserată la pct.15 din hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii”, nr.39 din 22.11.2004: „În calitate de victimă a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM apare minorul, indiferent dacă a atins sau nu vârsta răspunderii penale, în privința căruia sunt comise acțiuni de atragere la activitate criminală, de instigare la săvârșirea de infracțiuni și de determinare la comiterea de fapte imorale, săvârșite până la împlinirea de către ultimul a vârstei de 18 ani [13]”.

Tocmai această soluție de calificare este învederată în practica judiciară națională. Sunt demonstrative următoarele spețe practice:

– „*M.S., în perioada 12.04.2020-06.05.2020, având vârsta mai mare de 18 ani și cunoscând cu certitudine că X., născută în anul 2007, este minoră, a instigat-o la săvârșirea infracțiunii de furt din domiciliul cet. Z.V. [14]”;*

– „*A.D., la 30 martie 2014, aproximativ la ora 23:00, împreună cu minorul D.S., născut la 11.10.2000, care la moment nu este subiect al infracțiunii, având scopul*

sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, a pătruns în gospodăria lui G.B. de unde au sustras pe ascuns un scooter de model „Yamaha”, folosindu-l în scopuri personale. Acțiunile lui A.D. au fost calificate, inter alia, în baza art.208 CP RM [15].”

Evoluarea unor asemenea persoane (neavând vârsta răspunderii penale) în calitate de victime a infracțiunii analizate este dictată și de stabilirea unei echități între valorile sociale protejate. Are dreptate E.V. Sokol când menționează: „dacă o persoană cu vârsta de 16-17 ani poate într-o măsură oarecare să opună rezistență influenței negative din partea adulților, atunci atragerea unor minori cu vârstă mai fragedă, comportă un pericol social mai ridicat, deoarece la ultimii, din considerentul unor particularități psihofiziologice este mai diminuată posibilitatea de a opune rezistență acțiunilor infracționale de determinare la săvârșirea unei infracțiuni, iar însușirea unor asemenea comportamente având tendința de a se reflecta mai departe în viața cotidiană [16, p.50]”. Și Iu.E. Pudovocikin accentuează: „Pericolul social al instigării la săvârșirea unei infracțiuni a unui copil de 9-12 ani nu este mai mic, ci într-o anumită măsură mai mare decât atragerea unor copii de 15-17 ani [17, p.113]. În consonanță cu acest punct de vedere este opinia autoarei I.V. Litvinova, care consideră că prin incriminarea acestei fapte trebuie să se asigure, în special, ocrotirea minorilor sub vârsta de 14 ani [18, p.26].

Constatăm că aceste teze doctrinare corespund cu voința legiuitorului, astfel încât protecția să fie extinsă în privința intereselor tuturor minorilor. *Per a contrario*, norma de incriminare de la art.208 CP RM ar deveni inefficientă în cazul în care protecția juridico-penală s-ar extinde doar asupra minorilor ajunși la vârsta răspunderii penale. Totodată, s-ar crea o situație discriminatorie: minorilor care nu au ajuns la vârsta răspunderii penale nu li s-ar asigura dreptul la o dezvoltare normală fizică, morală, socială, intelectuală și spirituală.

Norma de la art.208 CP RM are drept scop protejarea tuturor minorilor (cu excepția celor care, datorită vârstei fragede, nu sunt pasibili a fi influențați negativ prin săvârșirea infracțiunii respective (excepție care urmează a fi abordată *infra*)). Din contra, luând în considerare gradul de afectivitate morală mai înalt al minorilor sub vârsta de 14 ani și posibilele consecințe de ordin moral-spiritual, soldate ca rezultat al influenței psihice exercitate de persoana adultă, considerăm mai prejudiciabilă fapta de instigare la săvârșirea infracțiunii a unui minor care nu a atins vârsta răspunderii penale. De această părere este și A.A. Baibarin [19, p.180]. Anume din aceste rațiuni, au dreptate autorii care relevă că la calificare nu contează dacă victima infracțiunii enunțate are sau nu vârsta răspunderii penale, asemenea circumstanță urmând a fi luat în calcul doar la individualizarea pedepsei [20, p.766; 21, p.1053].

În continuare vom supune analizei cel de-al doilea moment discutabil în contextul victimei infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, și anume: vârsta

minimă a acesteia. Care ar trebui să fie vârsta minimă a minorului atras la activitate criminală, instigat la comiterea infracțiunilor sau determinat la săvârșirea unor fapte imorale, astfel încât acțiunile persoanei ce a împlinit vârsta de 18 ani să cuprindă semnele infracțiunii specificate la art.208 CP RM? Prezintă oare o atare limită de vârstă vreo relevanță juridico-penală?

Dat fiind complexitatea problemei ridicate, în literatura de specialitate nu există unanimitate de viziuni la acest capitol. Potrivit opiniei exprimate de V.S. Komisarov, victima acestei infracțiuni îl formează minorul care conștientizează conținutul celor petrecute. Dacă minorul nu este în stare să aprecieze corect acțiunile celui adult, atunci va lipsi componenta de infracțiune respectivă [22, p.181]. Suntem reticentă față de această optică doctrinară. Implicit, aceasta promovează ideea, potrivit căreia în calitate de victimă a acestei infracțiuni poate evolua doar persoana ce a atins vârsta răspunderii penale. Or, anume o astfel de persoană poate înțelege fără echivoc conținutul celor săvârșite. Studiile în domeniul științelor educaționale, psihologiei au ajuns la concluzia că doar ajunși la vârsta de 12 ani, copii pot să conștientizeze pe deplin caracterul acțiunilor sau a inacțiunilor comise. Nu în zadar, organismele internaționale recomandă statelor să prevadă în legislațiile lor penale o vârstă a răspunderii penale nu mai mică de 12 ani.

Pe de altă parte, V.B. Borovicov susține că este important ca minorul să fi atins un nivel minim de dezvoltare fizică, psihică, socială, care să-i permită să aprecieze adecvat acțiunile comise de făptuitor (adult) și care formează esența procesului de atragere la comiterea de infracțiuni. Dacă minorul, având o vârstă fragedă, nu este în stare să aprecieze corect acțiunile celui adult, nu vom putea vorbi despre semnele constitutive ale infracțiunii analizate [23, p.224].

Iu.V. Sokol menționează: „Specialiștii în domeniul psihologiei sunt de părere că doar la vârsta de doi ani, copilul fiind intercalat într-un mediu cultural concret, devine personalitate. De unde rezultă că până la împlinirea de către copil a vârstei de doi ani este imposibil de vorbit despre posibilitatea formării la copil a intenției de a comite o faptă antisocială [24, p.16]”.

Referindu-se la obiectul juridic special al infracțiunii nominalizate, M.V. Ivanova arată că acesta este format din relațiile sociale din sfera dezvoltării corecte (normale) a minorilor, de la primul an de viață și până la vârsta de 18 ani, fapt ce permite ca minorul să fie privit nu ca „obiect” de care se folosește făptuitorul, dar ca personalitate [25, p.8].

Privitor la vârsta minimă a victimei infracțiunii B.A. Mkrțician susține că cel atras la săvârșirea infracțiunii trebuie să înțeleagă latura faptică a celor comise, nefiind necesar ca să conștientizeze și latura socială. Indiferent dacă minorul înțelege sau nu latura socială al celor întâmplate, în cazul atragerii acestuia la

săvârșirea infracțiunii are loc crearea unui precedent, la minor fiind format un stereotip de comportare [10, p.15]. Același autor indică: „Nu e posibil de stabilit limita minimă a vârstei celui atras la săvârșirea infracțiunii, de aceea, în fiecare caz concret, trebuie de apreciat dacă a fost sau nu în stare minorul să înțeleagă caracterul faptic al celor comise [10, p.15]”.

O poziție similară o are Plenul CSJ. Astfel, la pct.15 din hotărârea Plenului CSJ nr.39/2004 (citată *supra*) este înscrisă următoarea explicație judiciară: „Nu este relevant, ca victima să conștientizeze caracterul și gradul prejudiciabil al celor comise, drept consecință a influenței psihice realizate de persoana care a atins vârsta de 18 ani, fiind suficientă înțelegerea *de facto* a celor comise de el [13]”.

Într-adevăr, e imposibil de fixat o limită minimă a vârstei minorului drept victimă a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM. În fiecare caz concret, cel abilitat să aplice legea penală, *i.e.* să califice infracțiunea, urmează să stabilească dacă minorul, în privința căruia au fost exercitate acțiuni de atragere la activitate criminală, de instigare la comiterea de infracțiuni sau de determinare la săvârșirea unor fapte imorale, a fost sau nu în stare să aprecieze caracterul faptic al celor comise. Evident, în acest sens organele abilitate urmează să dispună efectuarea unei expertize psihiatrice sau psihologice întru identificarea capacității minorului de a conștientiza caracterul faptic al celor comise, mai cu seamă în cazul minorilor cu o vârstă timpurie (4-9 ani), expertize care în mod regretabil, nu sunt efectuate în legătură cu astfel de cauze penale.

Indubitabil, la copiii cu vârsta fragedă, nu este dezvoltată încă capacitatea de a înțelege caracterul faptic al celor comise, pentru ce, de regulă, aceștia nu pot fi priviți în calitate de victime ai infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM. Pe bună dreptate afirmă Iu.E. Pudovocikin că minorul trebuie să aibă o astfel de vârstă încât atragerea, în mod real, să poată să se reflecte asupra dezvoltării sale morale [17, p.112]. Subscriem punctului de vedere aparținându-i lui A.Kladkov și T.Suspițina: „Minorul atras la activitate infracțională trebuie să înțeleagă latura faptică a celor comise și nicidecum latura socială (esența celor comise). Dacă minorul nu a fost capabil să conștientizeze latura faptică a acțiunii sau a inacțiunii, la a cărei comitere a fost instigat, ca și în situația copiilor cu o vârstă fragedă, nu vom fi în prezența infracțiunii analizate [26, p.26]”.

În definitiv, pentru a fi în prezența infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, considerăm suficient ca minorul să înțeleagă latura faptică a celor comise, nu și latura socială (*i.e.* conștientizarea gradului de pericol social), capacitate care se formează la copil cu mult mai târziu. Despre acest aspect, în doctrină se relevă: „La vârsta tânără, copilul înțelege foarte bine că este interzis să omori pe cineva, și doar la o anumită vârstă apare etapa când minorul conștientizează nu doar latura faptică al acțiunilor sale, dar și importanța lor socială [22, p.206]”.

Deci, în contextul infracțiunii examinate, nu este neapărat ca minorul să înțeleagă caracterul și gradul prejudiciabil al acțiunilor sale comise ca rezultat al atacului psihic efectuat de persoana adultă. Acesta este afectat infracțional chiar și atunci când pur și simplu înțelege ceea ce face chiar dacă nu conștientizează că e bine sau e rău. Or, ulterior, ca rezultat al reflectării în mintea minorului, după trecerea unui interval de timp, este mare riscul conștientizării celor comise cândva sub imperiul influenței exercitate de adult.

În altă privință, și un minor iresponsabil poate avea calitatea de victimă a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM. Important e ca acesta să înțeleagă latura faptică al celor comise. De asemenea, poate apărea în postura de victimă a acestei infracțiuni și un minor care a servit în mâinile făptuitorului drept mijloc de săvârșire a infracțiunii. Este cazul unui minor constrâns fizic sau psihic să săvârșească infracțiunea sau fapta imorală, constrângerea fiind de așa natură încât să nu-i permită victimei de a adopta un alt comportament decât cel dorit de făptuitor. Poate fi victimă a infracțiunii respective, inclusiv minorul indus în eroare, cu condiția ca împrejurările în raport cu care este înșelat, nu sunt esențiale, *i.e.* nu vizează semnele conținutului legal al infracțiunii la a cărei comitere a fost instigat, ci privește aspecte neesențiale ale infracțiunii (spre exemplu, minorul este indus în eroare cu privire la identitatea victimei, acestuia comunicându-i-se eronat că bunurile care urmează a fi sustrate pe ascuns aparțin lui X., ci nu lui Y.).

Referințe:

1. Codul penal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.72-74.
2. КОРОВИН, Е.П. Признаки объекта и потерпевшего в составе преступления предусмотренного ст. 150 УК РФ. În: Теория и практика общественного развития, 2006, nr.1, p.2-7.
3. КОРОВИН, Е.П. Вовлечение в совершение преступления: уголовно-правовая характеристика и особенности квалификации: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2008. 27 p.
4. ПИЧУГИН, С.А., РУДЕНКО, А.С. Некоторые проблемы терминологии, используемой в Уголовном кодексе Российской Федерации для определения возрастных категорий несовершеннолетних. În: Вестник института, 2012, nr.12, p.7-12.
5. Уголовное право России. Под ред. БАСТРЫКИНА, А.И., НАУМОВА, А.В. Москва: Волтерс Клувер, 2007. 808 p.
6. ГОЛОДНЮК, М.Н. К унификации положений нормы об ответственности за вовлечение несовершеннолетнего в совершение преступления. În: Научные основы уголовного права и процессы глобализации. Материалы V

- Российского конгресса уголовного права (27-28 мая 2010 года). Москва: Проспект, 2010, р.643-646.
7. ПОЛИКАШИНА, О.В. Расследование вовлечения несовершеннолетних в совершение преступлений и антиобщественных действий: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004. 28 р.
 8. ПАЛИЙ, В.В. Статьи 150 и 205¹ УК РФ: коллизии с институтом соучастия. În: Научные основы уголовного права и процессы глобализации. Материалы V Российского конгресса уголовного права (27-28 мая 2010 года). Москва: Проспект, 2010, р.304-306.
 9. СОРЕТЧИ, S. Atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale: formă specială a instigării? În: Conferința științifică „Integrare prin cercetare și inovare” (26-28 septembrie 2013). Chișinău, CEP USM, 2013, p.124-126
 10. МКРТЫЧЯН, Б.А. Вовлечение несовершеннолетних в совершение преступлений и иных антиобщественных действий: уголовно-правовой и криминологические аспекты: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Казань, 2004. 30 р.
 11. Уголовное право. Особенная часть. Под ред. КОЗАЧЕНКО, И.Я., НЕЗНАМОВА, З.А., НОВОСЕЛОВА, Г.П. Москва: НОРМА-ИНФРА, 2001. 960 р.
 12. ЛИТВИНОВА, И.В. Уголовная ответственность за вовлечение несовершеннолетних в совершение преступлений и иные антиобщественные действия: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2008. 25 р.
 13. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii”, nr.39 din 22.11.2004. [Accesat: 22.09.2022] Disponibil:
http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=360
 14. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 22 iunie 2022. Dosarul nr.1ra-480/2022. [Accesat: 22.09.2022] Disponibil:
http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21368
 15. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04 noiembrie 2015. Dosarul nr.1ra-1038/2015. [Accesat: 22.09.2022] Disponibil:
http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5157
 16. СОКОЛ, Е.В. Особенности личности несовершеннолетнего, вовлеченного в совершение преступления. În: Вестник Краснодарского университета МВД России, 2009, nr.4, p.50-55.
 17. ПУДОВОЧКИН, Ю.Е. Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 293 р.
 18. ЛИТВИНОВА, И.В. Проблемы привлечения к уголовной ответственности за

- вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность. În: Вестник Северо-Кавказский государственный технический университет, 2007, nr.1 (10).
19. БАЙБАРИН, А.А. Уголовно-правовая дифференциация возраста. Москва: Высшая школа, 2009. 252 p.
 20. BRÂNZA, S., STATI, V. Drept penal. Partea Specială. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p.
 21. BRÂNZA, S., STATI, V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
 22. Российское уголовное право. Общая часть. Под ред. КОМИССАРОВА, В.С. Санкт-Петербург: Питер, 2005. 560 p.
 23. Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика. Под ред. ЛЕБЕДЕВА, В.М., ГАЛАХОВА, А.В. Москва: Городец, 2009. 1168 p.
 24. СОКОЛ, Ю.В. Организационно-тактические особенности расследования вовлечения несовершеннолетнего в совершение антиобщественных действий: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2012. 30 p.
 25. ИВАНОВА, М.В. Ответственность и наказание за вовлечение несовершеннолетнего в совершение преступления: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Волгоград, 2004. 26 p.
 26. КЛАДКОВ, А., СУСПИЦЫНА, Т. Вовлечение несовершеннолетнего в совершение преступления и иных антиобщественных действий (ст. 150, 151 УК РФ). În: Уголовное право, 2002, nr.3, p.26-28.

